

Internationell avdelning

1. På internationell spaning

Martin Söderquist

Med hjälp av två internationellt välkända och erkänt skickliga terapeuter och handledare försöker jag belysa vad som är det unika med handledning i familjeterapi. De två modellerna, systemisk och lösningsfokuserad, och de två handledarna är inte godtyckligt eller slumpmässigt valda – tvärtom. Dessa två modeller är viktiga och betydelsefulla inom familjeterapins område och har inspirerat många familjeterapeuter genom åren – jag är själv en av dessa. Jag har också haft förmånen och turen att träffa flera av de mest kända familjeterapeuterna på kongresser, workshops, studiebesök och som konsulter i projekt jag deltagit i. Det blev naturligt och följdriktigt att tillfråga Allan Holmgren och Insoo Kim Berg om hjälp.

Allan Holmgren träffade jag första gången på en workshop med Gianfranco Cecchin i Köpenhamn 1983. Hans humor, kreativitet och öppenhet bidrog till en mycket bra workshop som jag fortfarande kommer ihåg detaljer ifrån.

Under åren som gått har Allan byggt upp en omfattande systemisk utbildnings- och konsultationsverksamhet och även utvidgat sitt arbetsområde till att omfatta arbetsgrupper och företag. Jag har träffat Allan vid flera tillfällen genom åren i samband med olika kongresser där han ofta är huvudtalare. Mitt bokprojekt gav mig möjlighet att delta i Allans handledning på hans hemma-plan – DISPUK, Snekersten nära Helsingör i Danmark – en mycket positiv, rolig och spännande erfarenhet.

Insoo Kim Berg är den lösningsfokuserade modellens moder och Steve de Shazer (hennes man och den som i sina böcker beskrivit och utvecklat modellen) har sagt att han i sina böcker försöker beskriva

det Insoo tillsammans med sina klienter åstadkommer i terapierna. Insoo å sin sida hävdar att hon bara försöker att i praktiken omsätta och genomföra det Steve skrivit om i böckerna. Det må vara hur det vill – det de båda beskriver är ett fantastiskt och mycket konstruktivt samarbete. Jag har haft möjlighet att besöka BFTC (deras institut i Milwaukee) vid två tillfällen och där följa Insoos arbete med klienter. Insoo har också vid flera tillfällen varit konsult i olika projekt jag deltagit i. Insoos sätt att bemöta och samtala med klienter och dem hon handleder är så ödmjukt, respektfullt och alltigenom skickligt att jag varje gång blir helt fascinerad.

”Allt är poesi”

Om den systemiska modellen

*”Allt är poesi – vi kan inte förstå allt men vi kan känna det.
Nya ord skapar nya upplevelser”. Allan Holmgren, Snekkersten, 1999*

Den systemiska modellen och handledning

Den systemiska modellen skapades av Selvini Palazzoli, Boscolo, Cecchin och Prata i Italien i slutet av 1970-talet. Teamet var mycket aktivt och produktivt under några år när de försökte tillämpa systemteori i den terapeutiska praktiken. De fyra gick sedan olika vägar och lade tonvikten i sina respektive arbeten på olika aspekter av modellen och utvecklade detta vidare. Selvini Palazzoli har arbetat vidare med ”invariant prescription” (Selvini Palazzoli, 1982, 1989) och Cecchin och Boscolo har arbetat vidare med cirkulärt intervjuande (Boscolo, Bertrando, 1993; Cecchin, 1987). Begreppet systemisk förknippas med just dessa terapeuter och ibland kallas deras modell Milano-modellen eller ”The Milan model” som då avser teamets arbetsmodell som den presenteras i boken *Paradox och Motparadox* (1982). Sedan slutet av 1980-talet och fram till dagens datum har teori- och metodutvecklingen på området varit mycket intensiv och begreppet systemisk har genomgått flera förändringar. Schilling talar i sina böcker (Schilling, 1997) om ”kybernetisk” handledning och beskriver dess historia och utveckling. I sin mycket gedigna teoretiska genomgång

klargör hon olika teoretiska inspirationskällor såsom 2:a ordningens cybernetik (von Foerster), observatörsepistemologin (Maturana), strukturdeterminism (Maturana) och social konstruktivism (verkligheten som vi ser den eller erkänner den är en produkt av vår egen konstruktion). Hur dessa idéer kan tillämpas i praktiken – i terapi och handledning – visas också i hennes böcker.

Enligt social konstruktionism (Gergen, 1985) skapas och utvecklas mening genom social interaktion. All förståelse förhandlas socialt och i ett sammanhang och är i denna mening "transitory". Ett ord eller kommunikation är aldrig komplett, klart, tydligt eller statiskt utan det finns alltid potential för nya tolkningar och meningar. Ett annat sätt att uttrycka det på är att säga att ingen historia berättar hela historien.

Om social konstruktionism betonar att kunskap och vetande är konstruerade i språkliga och sociala sammanhang, utmärks radikal konstruktivism (von Glasersfeld, 1984) av betoningen på kognitiva funktioner och neurologiska processer. Harlene Anderson uttrycker det på följande sätt. "tyngdpunkten på det individuella konstruerade sinnet, självets autonomi och individen som meningsskapare" och "En upplevande individs biologiska kognitiva strukturer och processer är avgörande för konstruktivismen till exempel relationen mellan inre mentala processer och upplevelser av den yttre världen". (Anderson, 1997, sid. 46)

Begreppet postmodern användes under en period inom familjeterapi för att beteckna de idéer och metoder som baseras på social konstruktionism, radikal konstruktivism och språkssystemiska och narrativa modeller.

Utmärkande för dessa modeller är avvisandet av systembegreppet och att man istället talar om symboliska konstruktioner, historier och texter. Postmodern handledning och narrativ handledning är tillämpningen av dessa idéer. I konversationen, dialogen mellan klient/terapeut eller handledd/handledare skapas ny förståelse, ny mening och nya historier.

Av ovan följer att beröringspunkterna och skillnaderna mellan

systemisk, ”kybernetisk”, postmodern och narrativ handledning är många. Ibland är oklarheterna i litteraturen uppenbara. Anderson & Goolishian omtalas som socialkonstruktivister i Schillings bok (1997) medan de i Todd & Storms bok (1997) betraktas som representanter för postmodern handledning.

För vidare klarläggande kring de olika begreppen hänvisas till ovan nämnda böcker; Schilling (1997), Anderson (1997) och Olson & Pettit (1999).

Mål, fokus, metoder och handledarens roll

Schilling (1997) menar att systemisk handledning är ett professionellt styrt samspel som karaktäriseras av två centrala funktioner: 1. Ärendehandledning – hjälpa den handledda komma vidare i sitt arbete med klienten. 2. Utbildning – hjälpa den handledda att utveckla sig personligt-professionellt.

Peter Lang definierar handledning som: språkligt konstruerat, organisatoriskt inlärningssystem. (Lang, 1990; Schilling, 1997) Gemensamt för dem bägge är att handledning definieras som en inlärningsprocess som ständigt omkonstrueras i samspelet, dialogen och förhandlingen mellan handledd och handledare.

I detta sammanhang bör begreppen estetikens, reflexionens och handlingens domäner nämnas. I vårt samspel med andra skapar vi historier, förståelser och sammanhangskonstruktioner och dessa sammanhangskonstruktioner ger mening åt det vi säger och gör. Socialkonstruktivister kallar dessa sammanhangskonstruktioner för domäner. Dessa existerar bara i språket, finns inte objektivt sett. Schilling menar att domänerna i sin praktiska användning kan ses som synonymt till Wittgensteins språkspel. Peter Lang, som dock är mer inspirerad av Maturanas strukturdeterminism, är den som skiljt ut de tre ovan nämnda domänerna. De tre domänerna fungerar som sammanhangsmarkörer och överskrift till det vi gör i vårt samspel. De hänger samman i en fraktal struktur: varje gång man handlar i en domän, medskapar man en förändring i denna domän och sam-

tidigt en förändring i de domäner som varit med och skapat denna domän. De tre domänerna samspelar inbördes kontinuerligt och utgör ett samlat meningssystem.

I handlingens domän, också kallad produktionens eller beskrivningens domän, beskriver vi det vi gör och skapar tillsammans. Dialog och beskrivningar av kontraktsförhandling, uppdragsgivare och vad terapeuten gör i samtalet med klienten liksom regler och hierarkier på arbetsplatsen ingår i denna domän.

Reflektionens domän (förklaringens eller förståelsens domän) är i fokus i handledning och målet är att utveckla så många olika perspektiv och historier som möjligt om det som är beskrivet i produktionens domän. Utvecklande av förståelsekonstruktioner, utvecklande av multivers och klargörande av olika historier skapar nya förändringsmöjligheter.

Estetikens, värderingens domän, är hela tiden närvarande i de båda andra domänerna. Moralfrågor, etiska ställningstaganden och personliga värderingar och förhållningssätt är viktiga ingredienser i estetikkens domän. (Schilling, 1997)

Målet i systemisk handledning är enligt Schilling hermeneutiskt – den handledda får förståelse för den påverkan på problemet som samspelet med klienten har. Målet är också att skapa möjligheter att betrakta situationer och händelser från så många håll som möjligt, det vill säga utveckla multivers. Målet är att tydliggöra, få överblick och utveckla handlingsmöjligheter utifrån de många olika perspektiven. I de irländska terapeuternas språkbruk är målet i handledning att skapa den ”femte provinsen” – den imaginära plats där de stridande lägger ifrån sig vapen och förutfattade meningar och fritt uttrycker olika idéer. (McCarthy & O’Reilly Byrne, 1988)

För Anderson & Goolishian är målet i handledning att öka den handleddas förmåga att uppskatta multipla perspektiv, generera ny information och utveckla nya meningar. Det vill säga öppna upp möjligheter inom den handleddas världsbild. (Anderson & Goolishian, 1992, Anderson & Swim, 1995)

Sammanfattningsvis kan sägas att målet i systemisk handledning

är utvecklandet av perspektiv och klargöranden. Systemisk handledning syftar inte till att åstadkomma specifika förändringar.

Fokus i handledningen är enligt Schilling kontexten och den handledda som person. I handledningen fokuseras inte specifika förändringar utan fokus är kontexten för förändring och premisser för förändring. Fokus är också den handledda som person i en konkret arbetskontext, det vill säga fokus är den handleddas personliga och relationära epistemologi. (Schilling, 1997)

I Langs termer är reflexionens domän (reflekterandet, tänkandet) mest i fokus i systemisk handledning. (Lang, 1990)

I Anderson & Goolishians handledning är det ömsesidiga genererandet av idéer och perspektiv i dialogen, att skapa kreativa konversationer mellan handledd, handledare och handledningsgrupp i fokus. (Anderson & Goolishian, 1992; Anderson & Swim, 1995)

När det gäller metoder arbetar många systemiska handledare genom att intervjua den handledda och i denna intervju genom frågorna och den handleddas svar beskriva, språkliggöra och utforska skillnader. Genom handledarens nyfikna cirkulära och reflexiva frågor genereras ny information. Handledningsgruppen har en mycket viktig uppgift som observerande och reflekterande team. En uppgift teamet kan ha är att formulera systemiska hypoteser, en annan att reflektera kring klientens och terapeutens epistemologi och samspel. Cecchin och Boscolo använder både ett arbetande team och ett observerande team i sina utbildningar och handledningar för att skapa flera olika perspektiv och möjligheter. (Pirotti & Cecchin, 1988) Handledningen består av utväxlande av information mellan handledare, handledd och team och sker direkt på epistemologisk nivå, indirekt på beteendemässig nivå.

I Anderson & Goolishians modell är direkt handledning och reflekterande team de metoder som föredras. De har också skapat "as-if"-metoden som går ut på att handledaren intervjuar den handledda och handledningsgruppens medlemmar lyssnar "som om" de vore någon av deltagarna i det beskrivna systemet. Handledare och handledd lyssnar sedan till handledningsgruppens dialog om och reflektioner på intervjun.

I den narrativa modellen är skapandet av nya historier i fokus, vilket också är en metod. Handledd och handledningsgrupp arbetar gemensamt med att skapa en ny historia om klienten, terapeuten eller om terapisystemet som innehåller fler och nya möjligheter till agerande i terapin

Handledarens roll är att vara konsult, den handledda har ansvaret i ärendet. Genom att vara medskapare av systemet men i en meta-position hjälper handledaren till att utforska och medvetandegöra och eventuellt förändra godtyckliga interpunktioner och deras konsekvenser för det terapeutiska samspelet och den handleddas upplevelser av svårigheter och fastlåsthet i sitt arbete. Genom den strukturella kopplingen via språket skapas möjlighet till organisatorisk förändring: den handledda blir påverkad, störd och behöver kompensera. (Schilling, 1997)

Anderson & Goolishian ser sin roll som handledare att vara "konversationsexperter" vilket innebär att de tar ansvar för och bidrar med sin expertis när det gäller konversation och dialog men att de inte är experter på klienterna eller terapeuterna, de har ingen privilegierad information. Kunskap och förståelse skapas i samspelet, dialogen och konversationen. (Anderson & Goolishian, 1992)

Med allt mer betoning på konversation, meningskapande dialoger och historier har handledarens roll alltmer kommit att likna konversationsmästarens, "talk-showhost" (Furman, 1993), historieberättarens och konstnärens.

Snekkersten, Danmark

För att försöka förstå, om det nu är möjligt att förstå, hur systemisk handledning går till och vad den innebär bestämde jag mig för att tala med och intervjuva Allan Holmgren. Jag blev inbjuden att vara med i en handledningsgrupp en förmiddag med möjlighet att intervjua Allan efteråt. Jag blev tacksam och glad, eftersom det gav mig en mycket fin chans att på nära håll och i detalj följa Allans arbete och få hans kommentarer.

Det är tidig morgon en typisk skånevinterdag. Det är mörkt, regnigt, blåsig, kallt och med risk för halka och jag är på väg mot Hel-

singborg och vidare till Helsingör. Trots att jag bor så nära har jag aldrig varit på DISPUK i Snekkersten, ett behandlings- och utbildningscenter i systemisk terapi och konsultation som genom åren utbildat många danska terapeuter och ordnat kurser med en mängd internationellt kända terapeuter. När jag i mörkret kör mot Helsingborg och samtidigt försöker vakna mer och mer, börjar jag fundera på vad jag kommer att vara med om. Jag är nyfiken på hur Allan arbetar i handledning och hur han omsätter alla de systemiska begreppen i praktisk handling: strukturell koppling, multivers, domäner, rekursiv feedback, reflektioner, skillnader och kontext. Efter att ha kört fel och irrat omkring lite kommer jag rätt. DISPUKs hus är ett stort hus med fantastisk utsikt över Öresund och på gemytligt danskt sätt blir jag mycket väl mottagen och bjuds på morgonfika. Allan kommer efter en stund och fast det är länge sedan vi träffades känns det inte så.

Handledningsgruppen som jag ska få vara med i är en utbildnings- och handledningsgrupp där deltagarna har varit med olika lång tid. Handledningen kan börja.

Det som i början främst slår mig är strukturen – alla verkar veta vad som ska ske, i vilken ordning, hur det ska ske och vem som gör vad. Dagordningen är bestämd i förväg och bara vissa detaljer klaras ut. Gruppen börjar med uppkollning av föregående gångs handledning för att sedan gå in på dagens handledningsuppdrag. Allan lägger också in en liten föreläsning här och var. Det är inte bara i stort utan även i detaljer som strukturen är fastlagd. När Allan intervjuar den handledda, sitter alla tysta och gör sina reflektioner när de blir inbjudna, vid annat tillfälle är det en i handledningsgruppen som intervjuar och Allan intervjuar sedan intervjuaren. Genomgående sker allt väldigt smidigt och lätt. Ingen energi läggs på oväsentligheter utan koncentrationen och intresset rör handledningen. Handledningen blir därmed mycket intensiv och gruppen är på så sätt effektiv.

Allan är mycket uppmärksam på processen i gruppen och möter genast en av gruppdeltagarna som uttrycker något som kan uppfattas som kritik av handledningsprocessen och går in i dialog med denna:

”Du håller på att definiera vår diskussion som negativ. För att förstå – vad menar du?” De olika perspektiven framförs, vrides och vändes på. Allan sammanfattar och avslutar sedan diskussionen med att säga ”I reflekterande domänen är skillnader och oenighet välkommet.” Samtidigt som det är så, kan jag inte låta bli att tänka att det också gäller att ha klart för sig och kunna argumentera när man framför något och sedan också stå för det.

I stort verkar Allan arbeta i reflektionens domän för att i slutet av handledningsintervjun komma in i handlingens domän. Allans frågor handlar om den handleddas idéer och reflektioner kring situationer och sammanhang och fokuserar skillnader och förändring: ”Har det gjort dig mer optimistisk?” ”När de säger så, vilka konsekvenser för dig?” ”Blir det svårt för dig att bibehålla skepticismen?” ”Vad skulle du vilja säga till...?” ”Hur skulle du vilja säga det?” ”Vad skulle du tänka om dig själv?” ”Har något blivit klarare för dig?”

I slutet av intervjun frågar Allan den handledda frågor som fokuserar på handling: ”Vad har du nytta av?” och ”När ska du...?”

Allan använder mycket cirkulära frågor och hypotetiska framtidsfrågor och följande frågor efter varandra illustrerar detta: ”Vad skulle du vilja kunna säga till din...?” ”Hur skulle du säga det?” Den handledda svarar något och reagerar. ”Kroppslig energi – hur kommer det sig?” ”Vad skulle du tänka om dig själv?” ”Så det är hon som avvisar dig! Vad är det hon ser hos dig som gör att hon kan låta dig vara?” Dialogen handlar om en tänkt situation i framtiden och genom frågorna fokuseras den handleddas idéer om denna tänkta situation samtidigt som den handleddas reaktioner fokuseras.

Allan ger mycket feedback och på olika sätt. I intervjuerna kommenterar han flera gånger den handleddas göranden och låtanden med utrop typ ”Kanon” och ”Meget godt”. Detta verkar vara mycket uppmuntrande för de handledda och samtidigt interpunkterar utropen och kommentarerna dialogerna och diskussionerna på ett fruktbart sätt – stannar upp och pausar lite kort just vid de yttranden och göranden som är konstruktiva för den handledda. När någon annan intervjuar och Allan följer denna intervju, skriver han mycket nog-

grant ner allt som sägs och ger sedan mycket detaljerade kommentarer till intervjuaren.

Vid två tillfällen för Allan in teoretiska diskussioner och föreläser för gruppen. Bägge gångerna handlar det om ord och språk. Första lilla teoriavsnittet blir en diskussion om vad handledning är för något och tillsammans ger vi olika definitioner av handledning som: Valmöjlighet istället för problem för den handledda, fånga språkspelet, reflekterande andra – yttre stämning som kan bli en inre stämning, skapa nya ord och möjligheter. I det andra teoriavsnittet går Allan igenom och förklarar vad han menar med ”språket som en förlängning av kroppen”. Rekursiviteten, att orden ger upphov till känslor och att känslor ger upphov till orden gör att det blir konstruktivt att skapa nya ord i terapi och handledning. Det ger nya möjligheter att se situationerna på alternativa sätt. Allan talar också om språket som mental massage eller våldtäkt beroende på hur vi använder språket. Allan använder själv ofta ord som lyckas, vilken nytta, optimistisk, klarare, viktigast, det vill säga ord med positiv och konstruktiv innebörd som ett sätt att skapa en positiv stämning i diskussionen. Ibland stannar han också upp och fokuserar ett speciellt ord eller uttryck och tillsammans med den handledda och gruppen omformuleras eller hittas nya ord.

Det kanske mest utmärkande med Allans handledning är hur han använder humor och metaforer för att skapa en lätt och fin stämning som gör det lätt för alla att få utlopp för sin kreativitet. Framförallt är Allan suverän på att i bilder och metaforer ge tillbaka och samtidigt införa något nytt i dialogerna och handledningarna. På blädderblocken som han alltid har nära till hands ritas kurvor och bilder och skrivs citat. Efter en förmiddag med Allan och handledningsgruppen har jag fått med mig ett stort antal mycket tänkvärda citat: ”Språket som förlängning av kroppen”, ”Språket som mental massage eller våldtäkt”, ”Allt är poesi – vi kan inte förstå allt men vi kan känna det” och ”Det handlar inte om att förstå, det handlar om att gå in i ett kretslopp”. Lösryckt på detta sätt kan det verka märkligt men i handledningssituationen gav Allans bilder och citat dialogerna en skjuts

framåt och bidrog till att skapa nya meningar kring olika beskrivningar av situationer.

Förmiddagen avslutas med att hela gruppen ser akt 2 av "Romeo och Julia" – den moderna versionen som utspelas i Los Angeles med Leonardo di Caprio i rollen som Romeo. Lite ovanligt för mig men samtidigt mycket givande. Dialogen och visdomen i Shakespeares drama är fantastisk och oändlig och att avsluta handledningsförmiddagen med detta var helt rätt och en mycket värdefull gruppritual.

Det blir tid för lunch som Allan använder till att ge handledning till en kollega som ska träffa en personalgrupp några dagar senare. Även om jag inte är aktivt deltagande i detta är det intressant att höra, eftersom jag själv också arbetar med personalgrupper. Skillnader och likheter mellan den systemiska och den lösningsfokuserade modellen när det gäller personalgrupper är intressanta och spännande, men det är handledningen som är i fokus nu. Efter lunch har vi lite tid som vi utnyttjar till en intervju. Jag har en del undringar och funderingar och Allan berättar gärna.

Martin: Jag vill börja där vi slutade därinne. Det jag försökte säga till allihopa var att det var så smidigt alltihopa. Du har en struktur på hur det ska vara, det var så lätt (visar med handen en jämn kurva) och smidigt. Jag kom att tänka på att jag arbetat en del med "Playtherapy", inte den svenska varianten med Ericamaterialet utan Steve Harveys modell, med föräldrar och barn tillsammans i lek. (Harvey, 1990) Fungerande relationer när de leker tillsammans är så här smidiga och allt flyter smidigt. Det kom jag att tänka på. Hur tänker du kring det?

Allan: Den väsentligaste uppgiften för handledaren är att göra språket, förståelsen, de relationer som kanske inte är lätta, som kanske känns svåra, tunga, problematiska – göra dem lätta, att göra allvaret till lek. När man gör allvaret till lek, så är man i paradoxen mellan allvar och lek. Leken är inte bara lek. Leken är en förberedelse till att leva på allvar, i verkligheten. Barnens lek är en förberedelse till livet som vuxen. Så när vi kan göra det som händer i handledning till lek förbereder vi oss till det verkliga livet så att säga, till de relationer vi har i andra kontexter, i andra domäner. På det sättet gör jag en lek av det som händer, de historier folk tar med sig och gör det förhoppningsfullt så

- smidigt som möjligt, med "flow" och mer som ett kretslopp. Det ger mer hopp och gör det mindre tungt. Om du tänker på hur kort tid det tog innan någon i gruppen började skratta. Det tog inte lång tid innan någon hade skrattat eller lett. Jag vill skapa en atmosfär som inte är för allvarlig utan att vi kan skratta lite.
- Martin: Det gör du på flera sätt. Du skämtar mycket, mycket humor, du säger roliga saker, du använder metaforer. Det är väl de sätt jag framförallt tänker på.
- Allan: Jag har en idé att det är sådant som barn gör när de nått en ålder av 6-7-8 månader: de kan börja skratta. Skrattets betydelse är att det är en träning av muskulaturen som gör det lättare att tala språket.
- Martin: Språket som förlängning av kroppen som du talade om.
- Allan: Precis. Vi kan ha ett språk, vi kan skratta. När vi kan skratta och ha roligt blir det lättare att få ett språk. Det är den parallellen jag metaforiskt talar om. Det blir lättare att få ett nytt språk, förstå sina relationer och få ett nytt liv när det är möjligt att skratta. Jag använder det medvetet.
- Martin: Det är ett viktigt mål i handledningen att öka möjligheterna, att skapa nya ord, att vinkla perspektiven, att föra in olika idéer och reflektioner.
- Allan: Den första etiska implikationen är att utvidga antalet möjligheter. Den friheten det skapar. Jag tänker att vägen dit är skrattets och humorns väg. Man har inte tagit något på allvar med mindre än att man kan skratta åt det – då tar man det på allvar. Det är den paradoxen jag försöker vara i och språkligt att skapa på det sättet du såg i handledningen.
- Martin: Din metafor för handledning – vilken är den?
- Allan: Konst
- Martin: Eller poesi?
- Allan: Konst eller poesi. Poesi uppfattar jag också som konst. Där är flera olika former av konst: poesi är ett sätt: allt vad som blir sagt, som du kanske såg i handledningen, och jag försöker ta ut orden och meningarna och uppleva dem för då skapar och förstärker vi dem. De får då en större vikt, de blir starkare när vi upprepar dem och då blir det poesi. Tar vi ut det ur "det flow" och det sammanhang det blev sagt i och när jag upprepar det tar jag precis ut det och det blir då självständigt och får långt större betydelse. Det är som vatten som flyter och tar jag en kopp

och doppar ner i vattnet och tar upp så har jag allt vattnet i koppen och då har det mycket större kraft. Det är som Wittgensteins ord "there is a whole ocean of meaning in a drop of grammar". Jag försöker ta ut något jag uppfattar som centralt, till exempel det om kretsloppet vi talade om i handledningen. Det är så fantastiskt vackert, det är inget att förstå. Det handlar om att bli en del av kretsloppet. Just precis. Det är den ena metaforen. Den andra är jazz. Miles Davis säger till sina musiker: När ni övar ska ni öva på att bli avbrutna och när ni spelar ska ni öva på att lyssna på de andra. De andras musik är väsentligare och viktigare än er. Även när jag talar lyssnar jag inte mycket till det jag själv säger, jag försöker hela tiden lyssna till var de andra är någonstans. Det är något vi skapar tillsammans. När vi sitter på lunchen så vet jag mycket väl att M. inte kommer ihåg det jag säger, men jag talar ändå. Så jag använder samma struktur som gör att han kan skriva sitt stycke och sedan kan jag kommentera det. Jag vet att det är dålig handledning, men är det handledning eller ej? Jag spelar solo och han spelar inte, det är ingen gemensam musik. Jag är intresserad av hans inre stämman, vad han hört mig spela och översatt till sitt eget solo. Det blir en slags avbruten handledning över tid. Jag säger till honom, skriv ner dina tankar och skicka till mig. Till skillnad frånhandledningen nu på förmiddagen när V. säger något om senaste konsultationen, var hon är någonstans och vi andra säger något och talar process en lång stund och hon sitter och tänker och avslutar med att säga att hon vet att det inte handlar om – utan det handlar om mig själv. Det är så vackert att man kan få tårar i ögonen. Jag tänker att V. börjar med att spela solo och sedan spelar vi med och hon lyssnar på oss och sedan spelar hon till slut ett solo som är det allra vackraste.

Martin: Det var det jag tyckte var det mest utmärkande. Du har struktur på handledningen och ni är så samarbetade i det så att du säger något, gruppen säger något, ni gör något, V. sitter tyst och sedan reflektioner och sedan kommer V. tillbaka och du kollat upp på slutet. Det var ett fint flöde som var så smidigt och fint.

Allan: Det är inte för att vi är så samarbetade.

Martin: Man skulle kunna tro det.

Allan: Man skulle kunna tro det men flera i gruppen är nya och några

- har varit med längre.
- Martin: Det är ändå som om, det var så smidigt.
- Allan: Man kan säga att det jag lägger vikt vid är att det är jag som bestämmer strukturen suveränt, helt själv. Om någon kommer in och reser frågetecken som en i gruppen gjorde, sätter jag ord på det och samtidigt fortsätter jag i hennes inre. På det sättet stör jag henne och de andra kan slappna av.
- Martin: För det tar du hand om...
- Allan: Jag tar fullständigt hand om det. *Handledning* för att leka med det ordet. Senare kommer jag tillbaka till henne för att kolla upp om jag har hanterat det ordentligt. Hon kunde inte riktigt förstå det. Hennes kognition, språk, hade inte riktigt förstått, hennes kropp hade kanske förstått. Att språkliggöra är att lugna kroppen.
- Martin: Jag tänkte på att du ställde en hel del, jag vet inte vad du kallar det, framtidsfrågor, hypotetiska omfrågor. Jag tycker det är en skillnad mellan ditt sätt att ställa frågorna och till exempel lösningsfokuserat sätt. Det du frågar om är: Om du gör så och så – vad blir konsekvensen? Du ber om en beskrivning. En lösningsfokuserad terapeut ställer frågan: Tänk dig att det här har hänt – vad blir skillnaden? Sätt dig i den här situationen, du är där nu. Det behöver inte bli olika svar men kan bli samma svar. Det är lite olika fokus – tänk dig det här, vad blir konsekvensen och sätt dig in i situationen, hur är det då? Vad säger du om det?
- Allan: Jag säger att det är en klar skillnad. Jag är intresserad av att skapa en annan story. Jag är intresserad av att skapa en annan lösning, en annan förståelse, en annan mening. Det är därför jag gör som jag gör. Jag försöker vända på orden och mitt sätt att arbeta på följer Watzlawicks gamla idé som han kallar "the noble art of reframing". Det är inte bara reframing i den strukturella meningen utan det är i den Wittgensteinska meningen av det sättet att arbeta på. Jag vet att Steve de Shazer talar om Wittgenstein, men jag menar att jag praktiskt gör det annorlunda. I handledningen såg du U., hon har en annan förståelse av avvisande, att avvisande är en önskan om att närma sig. Hon kunde handla annorlunda. Jag kunde ha sagt "Föreställ dig att ni har ett bra samarbete". Min fördom är att svaret kunde blivit "Då

håller hon sig borta från mig”. Då blir det goda samarbetet negativt definierat.

Martin: Det kunde blivit så

Allan: Hon gjorde det. Hon språkliggjorde det så. Jag tyckte det var ofruktbart. Det är inte för att jag inte vill ställa frågorna på sådant sätt utan mer för att det för mig är en begränsning. Jag är intresserad av att göra hennes språk större och inte bara större utan göra ett nytt stycke musik av det hon kommer med, en ny historia av det hon kommer med. En ny historia skapar ett nytt drama. Jag ser tre nivåer: ord, historia och drama. I. kommer och säger: ”Jag vill tala om mitt samarbete med...” Hon använder ord som: ”Hon ska bara låta mig vara”, starkt negativt formulerade ord. Så jag tänkte att jag ville försöka introducera nya ord, skapa en ny historia och tänkte att det skulle kunna ha en reflexiv effekt [Allan refererar till Karls Tomms artikel]. Det kan få en reflexiv effekt på det drama, de handlingar I. kan företa sig. Jag försöker följa Wittgensteins idé att: Vad vi än gör, är vi upptagna med framtiden. Vi behöver inte ställa frågan ”Tänk dig att...” för det gör vi ändå. Även om vi talar om det som varit så sysslar vi hela tiden med frågan: Hur gå vidare?

Martin: Det handlar om det hela tiden.

Allan: Det handlar om detta hela tiden. Det spelar ingen roll om vi gör på det ena eller andra sättet, så tar jag Wittgenstein allvarligt, när jag säger att det handlar om att gå vidare. Om I. velat tala om sin relation med någon annan hade vi gjort det. För det det handlar om är – hur hjälper det dig att gå vidare? Om det kan bli till en ny historia, inte en avvisandehistoria utan en kärleks- och förlåtelsehistoria. Därför, som Milton Erickson eller vem det nu var sa, det är aldrig för sent att få en ny dåtid.

Martin: Ben Furman har precis skrivit en ny bok som heter *Det är aldrig för sent att få en lycklig barndom*.

Allan: Det är det fantastiska. Historien om avvisande blir en historia om att närma sig. Det var det I. sa på slutet, en vändning på 180 grader. Min fördom om det lösningsorienterade tänkandet är att jag, kanske lite polemiskt, istället för att ställa mirakelfrågan ställer jag den motsatta frågan: ”Om det inte sker ett mirakel, vad då?” ”Om detta fortsätter?” Professorn i teoretisk fysik Pierre Bart, *How nature works. The science of selforganized criticality*. När jag säger: ”Om det inte sker ett mirakel, om det inte sker

en förändring” – vad händer då? När når det självorganiserade systemet en kritisk punkt, hur tokigt ska det bli innan...?

Martin: Innan det kan bli något annat.

Allan: Hur kan man se till att det blir riktigt tokigt. Jag försöker introducera humorn eller ”crazyness”. Jag försöker ta det till det absurda. Mirakelfrågan är för begränsad för mig. En kollega har sett ett videoband med Insoo Kim Berg och säger att hon arbetar praktiskt på samma sätt som vi gör här med att gå in i framtiden i stil med Tomms reflexiva frågor. Jag har inte sett bandet, men skulle gärna vilja följa hennes arbete. Det handlar inte om att skilja ut sig utan om att förstå och se var likheterna är. Jag försöker skapa ett nytt ord, en ny historia, ett nytt drama och skapa ny handling – en ny rekursivitet.

Martin: Gör du så ofta att du avslutar, på tal om strukturen, handledningen med att komma in på handling? Ni är i reflektionens domän och på slutet kommer ni in i handlingens?

Allan: Det gör vi. Jag tänker att jag sitter här med en annan professionell i en handledningskontext och jag är intresserad av om denna förståelse också får betydelse för den handling den handledda kan företa sig. När jag ställer handlingsfrågan så påverkar jag den handledda, hennes föreställningsvärld till att förbereda sig för möjliga handlingar. När hon har sagt det, blir det verklighet, hon har sagt det till mig, till sig själv och till de andra som också hört. Och när hon sagt det till de andra, skapar hon en relation omkring sin utsaga. Om hon ska ta sig själv på allvar och på ett ansvarsfullt sätt. När hon kommer tillbaka nästa gång kommer vi att fråga henne hur det gick. Då svarar hon kanske: ”Jag gjorde inte det”. Plötsligt blir det verklighet.

Martin: Det blev så tydligt. När ska du göra det sa du och hon svarade: ”På måndag”. Hade det varit torsdag idag hade hon svarat imorgon.

Allan: Det ser jag som mycket medvetet, speciellt i förhållande till andra professionella och kollegor. Vid uppföljning när det gällde V. gjorde jag inte så. Då sa jag bara: ”Kan du använda några av våra idéer?” och så lät jag det vara med det. Där rörde det sig om hennes person, hennes flöde, hennes jazz. Metaforen är handledaren som konstnär.

Martin: Vad är då konstnärens roll?

Allan: Att göra de andra till konstnärer.

Martin: Hjälpa de andra utveckla sitt konstnärsskap?

Allan: Jag tänker inte att handledaren är konstnär utan det är handledningen som är konst, en konstnärlig process. Det är därför jag tycker om jazzmetaforen eftersom alla spelar med. Alla spelar med med varsitt instrument. Det handlar om att få det i balans. Tillbaka till – plus att introducera en kritisk stämning, en diskvalificerande stämning som säger stopp, låt oss höra en annan stämning, vad betyder det? Som handledare är jag alltid beredd att bli avbruten av flera stämmor som jag måste stoppa och sedan vända tillbaka till ”varför tror du jag stoppade?” Det blir ett inläringstillfälle.

Martin: I jazz brukar man inte ha dirigent, men det låter som en sådan.

Allan: I jazz har man kapellmästare.

Martin: Ja just det. Jag tänkte på...

Allan: Miles Davis är kapellmästaren i en berömd konsert med Philmore East, där han spelar med sin grupp ett berömt nummer de brukar spela i tonarten F, där han säger ett, två, tre, vi spelar den i H nu. Ingen vet vad som ska ske när de kommer – vem tar nästa solo? – det kan jag! – jag har inga problem – då låter vi det vara! Jag försöker skapa ”tension” som om det är ”attention”.

Martin: Gör du ofta också så att, som idag, att en i gruppen intervjuar tio minuter och sedan går du in... Du går inte alltid in?

Allan: Om vi haft mer tid hade den första intervjuaren intervjuat i tio minuter, avbrott för feedback och sedan den andra intervjuaren i två gånger tio minuter eller två gånger fem minuter. Om intervjupersonen är klar eller nöjd går jag inte in. Men om jag tycker att situationen kräver att jag går in och tar hand om processen. I handledningen idag tyckte jag att det var viktigt att visa gruppen hur man kan komma vidare när den som blir intervjuad blir djupt berörd.

Martin: Handledning är inte bara att vidga perspektivet på problemet som presenteras utan är också utbildning? Det ni gjorde idag var ju också metodträning.

Allan: När jag handleder någon individuellt fokuserar vi ärenden, fallen, och då talar vi inte om det jag gör i handledningen. Det jag gjort här i gruppen är handledning av handledning. De går i gruppen här för att få handledning i ärenden men också för att lära sig handledning. Därför talade vi bland annat om frågan

”Vad har det här att göra med handledning?” Detta för att hålla fokus på att vi är här för att lära. Jag arbetar hela tiden på två nivåer – innehåll och process, det dubbla perspektivet Bateson talar om. Det försöker jag göra i handledningsgruppen – ta språnget som till exempel i avslutningen av det ena handledningsärendet; ”Vad har vi lärt idag?” ”Vilka tankar har vi?” Jag kallade det deroling, det brukar jag inte göra, det är första gången jag gjort det. Jag kunde också sagt: ”Let’s get the hell out of here”.

Martin: Or let’s do something different

Allan: De förbereder sig för att gå vidare egentligen.

Martin: Blir det annorlunda då i en grupp som arbetar tillsammans på en institution till exempel och inte som här idag med människor som kommer från olika ställen?

Allan: Skillnaden är de olika kontexterna. De som arbetar tillsammans är en GRUPP, de är ett system. Det är oftast den översta kontexten, de inbördes relationerna. Det handlar inte om hur den enskilda kommer vidare utan hur hela gruppen kommer vidare. Jag känner på hela min kropp hur stämningen är. Är stämningen tryckt, försöker jag alltid se vad det är som händer, i kontexten av ”Vad gör ni här?” ”Vad säger er arbetsledare?” Jag lägger vikt vid att arbetsledaren är närvarande.Handledning på en institution är en form av ledning och en intern handledare kan lätt bli ”a manager in disguise”.

Martin: I Sverige talar vi om arbetsledning och handledning. Ibland är det svårt att hålla isär.

Allan: Det är mycket svårt att som handledare undvika att bli arbetsledare och det är därför jag vill att arbetsledaren ska vara närvarande. Om inte han eller hon kan det, så ser jag det som en del av handledningen ”att du får tala med din arbetsledare om detta”.

Martin: Så att det som sägs och planeras i handledningen blir förankrat av arbetsledaren?

Allan: Den organisatoriska förankringen är viktig. Jag ställer alltid frågan: ”Varför är jag här?” när jag kommer till en grupp. ”Vem önskar, vilka behov, om jag inte vore här?” Det är många fler processer och svårare att handleda och utbilda i en organisatorisk kontext där alla tillhör samma organisation. Det är många fler relationer.

Martin: En sådan här situation som idag är lättare? Ni skapar en

grupp på ett annat sätt som inte har lång tid tillsammans.

Allan: Det är mycket mer professionellt. På institutioner blir det mer som i en familj, fler etablerade mönster som inte kan benämnas. Det kräver mer processuell uppmärksamhet och jag blir mycket mer indragen.

Martin: Nu var det här en grupp som presenterade ärenden och problem som rörde kollegor, inte klienter, ärenden. Brukar det vara så?

Allan: Det är olika. De kan också presentera problem som rör dem själva helt och hållet eller problem som rör deras barn.

Martin: Det är helt öppet. De kan själva välja?

Allan: Några har tagit med klienter också. Någon har tagit med sin avdelningsföreståndare och så vidare. Så gör man ju inte om man arbetar tillsammans. Då talar man om sina ärenden

Martin: Då blir det fokus på klienter. Om man inte bestämmer sig för att ha personalgrupp. Då blir det ett annat sammanhang.

Allan: När jag handleder i en arbetsgrupp tar jag alltid in deras samarbete som en del av kontexten när de diskuterar ärenden. Jag tänker att det är mycket viktigt hur de arbetar tillsammans. En handledare ska ta hand om de professionella, inte ta hand om ärendena.

Om de har det bra tillsammans är det inget som stör, där är ett gott elektriskt fält. Kompassen visar inte fel då.

Martin: Jag tänkte på en sak till. Du skrev väldigt mycket, det såg ut som om du skrev allt när en av gruppdeltagarna intervjuade en annan.

Allan: Jag vill ge så precis feedback som möjligt. Och för att kunna göra det, behöver jag kunna upprepa det som sagts och använda de ord som använts. Jag är uppmärksam på detaljer och lägger stor vikt vid enstaka ord.

Martin: Gör du så när du träffar klienter också?

Allan: Nej, då skriver jag på tavlan istället. Jag skriver citat och tankvärdheter. Jag fyller tavlan med centrala, poetiska sanningar, så att vi alla kan se det. Vi får ett gemensamt "träd". Det kan vi ta fram nästa gång och då kommer vi ihåg. Det blir gemensam konst att skriva ner så.

Martin: Du skriver för att ge precis feedback. Men du sa ju också "Kanon!" "Meget godt!" Är det dina vanliga sätt att ge tillbaka på?

Allan: Ja. Bekräftelse. Hon exponerar sig själv inför andra professionella, det svåraste man kan göra här i livet, och jag bekräftar henne. När jag framhäver något av det hon sagt, gör jag poesi av hennes fråga, jag lyfter upp det. Det är ett budskap till de andra, när det blir de andras tur, lyfter jag upp något av deras. Ett levande system är ett heliotropiskt system – heliotropi betyder läran om ljus och värme. Vi söker oss till ljus och värme.

Martin: Det är det vi behöver menar du?

Allan: Det är det vi behöver. Och det är inget narcissistiskt i det, det är en biologisk synpunkt.

Martin: Något du vill säga som avslutning?

Allan: Om jag inte hjälpt i handledningen, så har det varit dålig handledning. Då har jag missförstått och inte hjälpt. Det är samma sak med terapi. Det är också viktigt att ha gott om tid. Jag träffar alltid klienter i terapi och professionella i handledning i två timmar. När man känner varandra bra kan man ha en timme. Det kan räcka med kortare tid beroende på kontexten men ”for the sake of the process” så har jag två timmar. Tid ger perspektiv – om jag säger att vi har 20 minuter, kan effekten bli att fruktan för att inte nå fram inverkar allvarligt. Om perspektivet är att vi har gott om tid kan vi klara av det på kortare tid. Om vi har gott om tid, har vi också tid till pauser.

Vädret som var dåligt i morse har under förmiddagen förbättrats som om stämningen och processen i handledningen smittat av sig på vädret. Jag åker hem full av intryck – handledning som konst och lek, den positiva och kreativa stämningen i gruppen, strukturen och lekfullheten jämsides och alla bilder och metaforer. Det ligger mycket i det Allan sa: ”Vi kan inte förstå allt men vi kan känna det”. Jag vet inte om jag riktigt förstått men känslan och upplevelsen sitter kvar.

”Just do it!”

Om handledning i ett lösningsfokuserat perspektiv

”I guess this is about the whole philosophy of least intrusive way to make changes whether it is therapy sessions or supervision sessions. How to intrude as little as possible in the way the other person has organized in life. It has worked quite well before and there is no reason for us to jump in and rearranging the chairs, no need to do that.

The term supervision is very misleading, it is not a good description of what we do. Peter Cantwell, the Australian, coined a term. He says that leading in supervision – we lead from one step behind. You have to lead, no doubt about it, it is a hierarchical relationship. But when you lead from one step behind you try to be as little intrusive as possible. I like the japanese word for teacher – sensei. A literal translation of sensei is student *a small step ahead*. I like to think of myself as a student who has learned a small step ahead. I know one step more than this person. I know a little bit more than the student I try to teach. It is a different way to think about it.” (Insoo Kim Berg, Salamanca, 1998)

Handledning i lösningsfokuserad terapi och handledning från ett lösningsfokuserat perspektiv

Som tidigare nämnts använder Steve de Shazer inte ordet familjeterapi eftersom detta begrepp implicerar att familjen är problemet, är sjuk och behöver botas eller förändras. Steve föredrar att tala om familjer-i-terapi. Införandet av begreppet terapisituationen som system flyttar fokus från klienten/familjen till samspelet, samskapandet i klient/familj och terapeutsystemet. Det är i detta sammanhang den lösningsfokuserade modellen vuxit fram – studerandet av terapi. Den lösningsfokuserade modellen är en pragmatisk modell för korttids-terapi och inte en modell för handledning. För Steve finns därför inte begreppet lösningsfokuserad handledning.

Steve de Shazer gör en viktig distinktion mellan handledning i lösningsfokuserad terapi och handledning från ett lösningsfokuserat perspektiv. Handledning i lösningsfokuserad terapi är ärende- och

terapeutfokuserad och den handledda arbetar lösningsfokuserat i terapin och får handledning i detta arbete av en handledare som har som sin arbetsmodell lösningsfokuserad terapi. Handledningen kan vara en del av en utbildning för terapeuten men också ingå i terapeutens vidareutveckling – relationen handledd/handledare är hierarkisk.

Handledning från ett lösningsfokuserat perspektiv är en annan situation där den handledda kan arbeta utifrån en helt annan modell och handledarens synpunkter och arbetsätt är lösningsfokuserat. I praktiken kanske handledaren gör samma sak i de två olika sammanhangen: hjälper terapeuten se vad som fungerar, klargör sammanhanget och förtydligar beskrivningar av målen. För Steve de Shazer är distinktionen viktig.

När vi i fortsättningen talar om handledning är det viktigt att hålla Steves distinktion levande. Andra lösningsfokuserade terapeuter och handledare verkar inte skilja på handledning i lösningsfokuserad terapi och handledning från ett lösningsfokuserat perspektiv, utan flera talar mer allmänt om lösningsfokuserad handledning (vilket för Steve inte finns).

Mål, fokus, metoder och handledarens roll

Insoo sammanfattar i citatet ovan målet för handledning: Att på minst inträngande och förändrande sätt skapa beskrivningar och göra förändringar som hjälper klienten eller den handledda att göra det som behövs. Målet i handledning är att lyfta fram klientens/den handleddas egna resurser och kompetens.

Andra framstående lösningsfokuserade terapeuter och handledare uttrycker det på andra sätt. Frank Thomas (1994) menar att målet i lösningsfokuserad handledning är att etablera ett sammanhang av kompetens. I varje terapeut finns expertis och det gäller för handledaren att hjälpa den handledda att ta fram denna expertis och kompetens. Chris Iveson (1998) betonar att det är den handledda som bestämmer målet för handledningen och att handledningen kan innebära att öppna upp möjligheter. Iveson talar om ”empowerment”, bli starkare, känna sig mer kompetent som ett mål för handledningen.

När det gäller fokus i handledning betonar Iveson både professionell utveckling och handhavandet av ärendet genom att fokus i handledningen är samarbete, att sätta upp mål och att fokusera på det som fungerar. Thomas menar att handledning bör fokusera på det som är möjligt och förändringsbart. Bägge menar, liksom Insoo, att det är den handledda som bestämmer fokus och mål.

Handledarens roll är för Insoo att vara den som vet lite mer men samtidigt mycket ödmjukt leder den handledda i den riktning den handledda själv vill, och handledaren gör det bakifrån, är inte den som går före eller drar den handledda efter sig. Insoo använder det ja-panska ordet *sensei* för att beskriva handledarens roll. Thomas talar om "coaxing of expertise" vilket närmast motsvarar att lirka fram den handleddas egen kompetens och expertis istället för att undervisa eller erbjuda expertis från en hierarkisk överlägsen position. Handledarens/konsultens jobb är att identifiera, lyfta fram och förstärka förändring. Iveson betonar att handledaren inte försöker lösa problemet åt den handledda utan mer hjälper den handledda att själv hitta lösningarna. Den lösningsfokuserade handledaren intar ingen expertposition utan arbetar aktivt för att lyfta fram den handleddas egen kompetens samtidigt som han eller hon hierarkiskt befinner sig högre än den handledda.

När det gäller metoder använder de olika handledarna alla de lösningsfokuserade frågor och skalor som lösningsfokuserade terapeuter gör. Insoo litar på att den handledda har resurser och viktiga erfarenheter och menar att den handledda har lärt sig mycket tidigare i sitt liv. Hon betonar därför vikten av att handledaren anpassar sig till den handleddas inlärningsstil. Vi återkommer till Insoos sätt att handledningintervjua. Iveson talar om konstruktiv feedback, det vill säga att handledaren hela tiden under handledningen ger feedback till den handledda ibland direkt, ibland inbäddat i frågorna till den handledda. Iveson använder också gärna "andra personens perspektiv"-frågor och "coping-skills"-frågor. Thomas talar om "cheerleading" det vill säga uppmuntrande och uppskattande bemötande i handledningen och fokuserar gärna att hitta förklaringar till förändring och uppmuntra denna förändring.

Alla handledare, liksom terapeuter, har sina favoritfrågor och metoder, men när det gäller mål och fokus i lösningsfokuserad handledning är den lösningsfokuserade hållningen att det är den handledda som sätter upp målen och också bestämmer fokus för handledningen. Handledningen utgår från den handledda, det är han eller hon som har kunskapen om klienten och om sig själv. Det är den handledda som vet vad hon eller han vill och vad som är möjligt att genomföra. I konversationen, dialogen i handledningen, skapar handledare och handledd beskrivningar och mening kring dessa beskrivningar. Detta kan öppna nya perspektiv och möjligheter.

Men vi är fortfarande på en teoretisk och beskrivande nivå. Ord och beskrivningar men vad är lösningsfokuserad handledning och vad innebär det i praktiken? Vad innebär och hur går det till att leda bakifrån, vad innebär att handledaren är som en sensei, vad innebär det att...?

Min idé blev att fråga Insoo om möjligheten att intervjua henne mer i detalj om detta och på så sätt försöka fånga den handledningens själ.

Salamanca, Spanien

Jag har kommit överens med Insoo om att intervjua henne om handledning i samband med att vi träffas på en kongress i Spanien och jag har förberett frågor och diskussionsämnen jag vill ta upp med henne.

Allt förändras när jag träffar henne på torget i Salamanca. Insoo föreslår att hon intervjuar mig kring en klient jag arbetar med och att Gale Miller kommenterar intervjun. Hon bjuder helt enkelt in mig som aktiv deltagare på hennes och Gales seminarium inför alla kongressdeltagarna. Lätt chockad och smickrad ber jag om betänketid, jag var inte alls förberedd på detta och behöver lite tid att tänka igenom. Jag borde varit lite förberedd tänker jag – man får inget gratis av Insoo samtidigt som hon är mycket generös – och jag känner också Insoo så pass att jag vet att hon är mycket för att ”Just do it!” och inte prata så mycket.

Det blir inte så svårt att bestämma sig. Att anta utmaningen att uppträda i det närmaste oförberedd som hennes förslag innebär ger mig också fantastiska möjligheter att belysa lösningsfokuserad handledning inifrån genom att själv bli handledningsintervjuad och dessutom få kommentarer av Gale på intervjun. Detta har chans att bli mycket bättre än en vanlig fråga-svar-intervju, tänker jag.

Intervjun som följer genomfördes någon dag senare inför hundra-talet kongressdeltagare på EBTA:s (European Brief Therapy Association) kongress. Detta är inte en helt vanlig handledningssituation, handledningsgrupperna brukar vara mindre i storlek. Å andra sidan har jag tidigare följt sessioner där Insoo handlett terapeuter och jag har svårt att se några skillnader. Insoo handleder på det sätt hon gör i nedanstående intervju, oavsett hur många som följer hennes arbete. För att garantera anonymitet för klienten och helt fokusera på handledningsprocessen har jag valt att inte ta med hela intervjun och att också ändra en del uppgifter rörande klienten. Detta påverkar inte intervjun utan syftar till att renodla fokuset på handledningen.

Handledningsintervjun

Insoo: What do you suppose needs to come out of this discussion that could be useful to you?

Martin: Some more clarity about this case. I am a little bit confused, so if I can see a little bit clearer what I am supposed to, have to or will be coming to do in this case.

Insoo: OK. Some more clarity about this case. What aspect of your work with this case do you need to be more clear?

Martin: This client confuses me because she seems to have so much strength from what others say and she also presents herself in a way in sessions with a lot of strength when we are talking about certain aspects of her life. At the same time she is behaving like a real mental patient.

Insoo: So that's unclear to you – her competence and her presentation of her self don't go together?

Martin: Not at all and that confuses me. That is one of the things that confuses me.

Insoo: Ok, and... have you brought it up with her? Your confusion about how she can be so competent?

Martin: (laughing) Not that directly, because I have only met her a couple of sessions and she has been more clear, for every session she has been talking a little bit faster. Last session she was... She had gone back to I don't know what. I don't know if things are side-effects to medication or something else.

Insoo: So that is something you will not know. How much is side-effect and how much is her.

Martin: I don't know

Insoo: You will never find out.

Martin: Probably not.

Insoo: Given that limitation you will never know. What does she say she wants, what is her idea of what would help her?

Martin: When I ask her what is important to her – I do that every session and let her decide what we are going to talk about, what topics and so on. She says it is very important for her to talk about her "problem" especially when we have individual sessions. I also had sessions with her family.

Insoo: Oh... she has a family?

Martin: She has several kids too.

Insoo: Several kids!

Insoo: Is that what you mean by competence – raising two children?

Martin: I haven't seen the children, they haven't attended any session. Other people tell me she has surprised and confused them by being active and in charge together with her children.

Insoo: Wow! ...So she has a lot of therapists and others being confused.

Martin: Yeah. You can say that.

Insoo: So... that is. She doesn't present any problem around her family? She is talking about her "problem"?

Martin: It is the "problem". And that she wants to – she uses the word *Zombie*, she feels like a *Zombie* – and she doesn't want to be that way. She want to be her own usual self, what she used to be like some years ago. She wants to be that woman again.

Insoo: I assume you asked her to describe that what she used to be like?

Martin: She described that and her family too. And they very much agree that she is a lively, socially active and talkative person that had very easy to talk with people

Insoo: Really!

Martin: That is what they all described.

Insoo: They all described. And so... Sounds like occasionally her former self comes out, like around her children

Martin: Not when I ask her, she doesn't ... maybe if I saw them together, but not when she talks about them. She just mentions them.

Insoo: She describes herself that way although she has shown other people

Martin: Yeah, her capacity as mother.

Insoo: So... is this a situation where she can behave in a competent manner, but she doesn't see herself as competent as other people see her?

Martin: I didn't get it. Say it once more, please.

Insoo: She shows competent behaviour, but doesn't see her competent behaviour in herself but other people do.

Martin: I don't think she sees herself as that competent, but I don't know how much other tell her either.

Insoo: Right!

Martin: I don't know if they tell her.

Insoo: Do you suppose that once she begins to see it, once people begin to show her, the competent side of her, she will begin to change her view of herself?

Martin: I hope so. I would really like to see that happen, but when we are talking about this she presents a kind of negative view of future.

Insoo: Oh...

Martin: She has tried to commit suicide, I think, we haven't discussed it really.

Insoo: Trying to get rid of the "problem"?

Martin: We didn't discuss it in those terms. And she can't... The "problem" is present all the time and stops her from talking

Insoo: And you said partly what she does to you. You mentioned she is very slow, she shuts down . . .

Martin: Not all the time. I told her: "I can't know when the 'problem' stops you – you have to watch out and tell me in some way" and she doesn't do that explicitly but I can see it very clearly. She blanks out

Insoo: So that may not be a side-effect of medication?

Martin: No that is something else.

Insoo: She wants to do something about the "problem"?

Martin: I don't know. She doesn't think it can disappear and the "problem" is also helping her with giving her strength, so I don't know if she wants to get rid of it. The negative sides of it maybe but not everything.

Insoo: Right! How does she present the "problem" to you? What does she want you to help her with, not get rid of it but what does she want you to do?

Martin: I can't figure that out. She says that it is important for her to talk about the "problem" and when we start doing that something happens. She blanks out and it is hard to get further.

Insoo: Do you suppose she will let you talk to the "problem"?

Martin: Directly?

Insoo: Directly!... Comes to sessions anyway!

Martin: It is there all the time. I haven't done it yet. That could be a good idea. I don't know if she talks to the "problem" either.

Insoo: She hears it.

Martin: She hears it, but I don't know if she speaks back.

Insoo: Sounds like that might be useful.

Martin: Talking directly to ?

Insoo: Talking to each other. She brings the "problem" to session every time. Might be something to think about. Is that giving you some sense of clarity about what she wants from you – that might give further ideas?

Martin: Yes

Insoo: Coming to see you wasn't her idea? She was referred by her doctor?

Martin: She was referred by her doctor.

Insoo: Is she out now?

Martin: Yeah. Most of the week she lives at home together with her family.

Insoo: Oh! So she is functioning! I can understand you get confused because she does function.

Martin: Yeah

Insoo: Anything else that would help you get more clear about this case? That was one thing you wanted.

Martin: One idea I had when discussing with my team was to stop seeing her in the therapy room.

Insoo: Why? Outside the therapy room?

Martin: Outside the room, see her in another situation.

Insoo: Go for coffee.

Martin: Yeah, go for coffee. It seems like the room is: "Behave like a patient!"

Insoo: Right. You are thinking of changing the context when you are talking being outside the room.

Martin: Yeah.

Insoo: Good. Sounds like a good idea. Anything else?

Martin: Not what I can come up with just right now.

Gales kommentarer

Gale: As you could see this is a session in progress. It is being organized as it occurs. It is hard to be prepared for these things. I never am when I work with Insoo and Steve. So what I have learned to do is to not prepare but to try to do something in advance that will get me in the mood. The mood is more important than the preparation, I've found, when I work with these two. Anyway – as I have done every morning since I arrived to Salamanca, I got up early this morning so I could walk in the cool air and the quiet streets – it is wonderful. I did that this morning again. On my way back from my walk, as I have done every morning, I stopped to get a cup of coffee.

I don't know if it was my mood or the advent but I was sitting there thinking about a kind of metaphor for supervision. I began to notice what was going around me. I realized that the metaphor I was looking for was happening right there. I stopped at a café, nothing extraordinary, it was like the other cafés I have seen here. It had a counter with a glassed case on top of the counter so that it had two shelves for holding coffeecups and pastries and that sort of thing. In this particular café, unlike some other cafés I've stopped at, virtually all space for displaying pasteries was full. Literally from the beginning of the counter, and it was a long counter, to the end there were pastries on both shelves.

I was the first person at the café, this is not uncommon, so when I first arrived serving me was not a particularly complicated process because pastries could be pushed aside for my coffee. But the longer I was there the more people came in and the man behind the counter

didn't tell anybody where they were to sit or to stand. They went wherever they wanted – some alone, some with friends, some to read the paper, some to have a conversation and me to watch what was going on. And it became fabulous. This guy was terrific – he served coffee, juice, whatever people wanted without ever making a fuzz, without ever making a scene without ever disturbing, I found it fascinating, without ever disturbing a single conversation or the reading of a paper.

What was going on was this rather complicated, certainly gorgeous, rearranging of the entire setting, because if three people came in and stood by the counter he had to find a way to put three cups of coffee down there before them and there were already three pastries. And he had to do that quietly, efficiently and swiftly. People aren't willing to wait around for their coffee all morning.

So I was watching him – carrying the coffee, moving the pastry, put the coffee down, and the pastry might eventually end up clear at the other end of the counter. But nobody was noticing because they weren't watching. But with three he had maybe cups back and he had to move pastry that's why it got complicated. I was there for maybe 45 minutes or an hour. In that process the whole scene was rearranged in all sorts of soft ways that I suspect only I noticed. I think he didn't even notice what he was doing. And certainly people having conversations and reading papers didn't.

It seems to me that that's what supervision and solution focused therapy are about. It is not about adding anything new to what is there. This guy didn't add anything new. It is about rearranging things so something can happen. And what can happen is something that other people can do. That is – Martin wants to read the newspaper and have a cup of coffee – that is what this is about. And Insoo is trying to rearrange the setting so that he can have his coffee, and maybe his pastry and read the newspaper in peace and quiet.

What she has done here is I think very similar to what the waiter at the café did – to rearrange things quietly, efficiently and quickly with no fuzz and not a lot of noise. I want to mention a few of the

little ways in which Insoo move the pastry for serving Martin his coffee.

Insoo: (laughing) So now I become...

Gale: You become a waiter.

Insoo: Waiter. Great!

Gale: First. I have a couple of notes here. I think it is significant the way that she uses some breathprecise words so that the opportunity for confusion, for some other kind of conversational problem might not emerge.

Sometimes you want confusion but you don't want confusion all the time and I think that one of the things that was going on here is that this is a kind of clarifying process. Confusion would not have been useful, at least not in the beginning. If it had been going on for half an hour, confusion might have been useful at that point. So I think it is significant that her opening question was something like: "What do you suppose [I return to that phrase later] would be useful?" She didn't say: "What do you want?" Or: "What do you think?" She didn't use any word like that and also a word that refers to something that we often don't understand. I don't know what I want a lot of the time. And I don't know what I think a lot of the time. Martin wouldn't be here if he knew what he thought. It wouldn't be a case worth bringing to somebody elses attention if he was clear what he thought. He would just do it. So to ask something much more specific like what would be useful, I think it is a very important point and it is a quiet way of focusing on something in some detail.

Related to that, and that ran through the entire interview, was the way that Insoo would restate the answers or restating a keyword in the answer. What is going on here is some sort of joining, and I suppose it is, but it is also a kind of ongoing clarification and focusing. What it is doing is separating out material that are perhaps important but not central. It is a way of clarifying what is central and getting to where you are going. And also it puts Martin in a position of being able to say: "No, that is quite not what I meant" or, "No, that is not what I meant". It gives him a second opportunity to explain what it was that

he just said. Sometimes Insoo did it by just repeating it, sometimes she said: "It sounds like what is happening here or what you were saying".

We are seeing here a movement toward clarification without Insoo sitting here and saying: "This is what you are saying!" or, "This is what is really going on!". More of: "Help me understand", "It sounds like", "And if it doesn't sounds like that, tell me what it sounds like". A lot of responses by Insoo to Martin are what can be called minimal responses. That is responses that show you are listening but really don't do a lot more than that. They show you are listening and then it is the next persons time to talk again.

Social interaction is organized as turntaking – it is my turn, it is your turn, it is my turn. And we don't have an explicit rule for that, a law, it is not written down how a conversation proceed. But it is how most of us... that is why we get so upset when other people interrupt because the word interrupt means not letting me have my full turn. So if we kind of orient to conversation this way what do you do if you want people to keep talking? You take your turn but you don't do much with it. Ah! Really! That is enough you have taken your turn and now all the pressure is on Martin to take his turn. He can't say "Insoo, say something!" because she did.

It was always in respons to something Martin said that Insoo seemed to want to hear more about. She also went pretty slow. She didn't jump right in or threw out. Sometimes these periods of silence was before she asked the question. She would say: "And...". She would get silent for just a second. In conversation seconds are like days. A few seconds can be deeply meaningful. One way of being slow is kind of heavy periods of silences, she stretches out her words.

With Insoo all the words are stretched out and then you have to have some breaks. Do you suppose? That is another way it kind of is slowed down. Then there were at least one instance here of a different use of this slowing down and that was when Martin seemed to not have an answer and he got silent. You could take that silence as an invitation to take your next turn but Insoo didn't – she just waited

for him. And he treated that, his answer suggested that he treated that as an opportunity to think, to create an answer as suppo-sed to Insoo jumping in and fixing it for him. She didn't fix it for him, she had asked him a question and he hadn't answered it yet. She has all day – he has the problem and she has all day. Time is necessarily a huge deal for her but his problem is a huge deal for him. She is giving him a little time to get to it, to work through it. I think that was significant here too. Again see what is happening here. She is still rearranging the pastry so that he can have his coffee, but she is doing it in a way that he can have his coffee and read the newspaper without her getting in the way, without him ever paying attention to the fact that she is rearranging the pastry, so that he can do what he wants to do. That is my point – there are lots of things in this interaction, little tiny, ordinary things that are not unique to solution focused therapy – they are parts of all kinds of conversations but they are incredibly useful in solution focused therapy.

Let me end with one last point: You noticed what is absent from this interaction. This is a solution focused interview but what did we not hear? We did not hear the Miracle question. We did not hear scaling, we did not hear exception. Those might have come in later in the interaction, I am not saying that they wouldn't have, but what I am saying is that the little bit we have here – there is no formula that is so strict that you must follow it step by step by step. Rather there is an ongoing process that this interaction and all the interactions that I have seen (and I have seen hundreds if not thousands of these things). I don't see anything like a rigid formula, rather it is like this session – it is being organized as it's being done.

That is what solution focused therapy is. You have all kinds of resources at your disposal. Each session is a separate occasion to rearranging those resources for that client and for that context. The Miracle question might have emerged but emerges differently every time and it may not even emerge, especially in supervision.

Mina kommentarer

Min omedelbara upplevelse av intervjun och vad den gav mig uttryckte jag på följande sätt direkt efter intervjun (på fråga från publiken): "My idea about this is that in some way the discussion with Insoo helped me to formulate in words what I've been thinking about. I don't think we created new ideas or new strategies and so on in this discussion. What I had been thinking of in vague terms I put in words. That is what this interview meant to me."

Detta gäller fortfarande nu när jag efteråt gått igenom intervjun. Jag eller Insoo formulerade inga nya, totalt förändrande idéer utan det vi gjorde vara att tydligare formulera mina tidigare lite vaga idéer. Detta hjälpte mig att bestämma riktning för kommande samtal med klienten och det hade jag senare nytta av i våra samtal.

Det som kanske var mest utmärkande och som jag tänkte på var att Insoo var så följsam och samtidigt så fokuserad. Hennes frågor till mig var mycket fokuserade kring sammanhanget/handledningssituationen: Vad tror du behöver komma ut ur den här diskussionen som skulle kunna vara användbart för dig? Vad är klientens idé om vad som hjälper henne? Vad vill klienten att du ska göra? Insoo återkom till dessa mål- och fokusfrågor hela tiden och det var jag som satt med svaren som sedan Insoo följde. Insoo var också mycket noga med att kolla upp om det vi gjorde hjälpte mig – är det något mer som kan hjälpa dig att bli klarare och mindre förvirrad i det här ärendet? Det vill säga, hon höll fast i målet och fokus för handledningen som jag själv formulerade i början. På så sätt kan man säga att Insoo klart och tydligt höll i handledningen – hon frågade, hon summerade och hon kollade upp. Genom denna tydlighet och samtidigt följsamhet av det jag sa ledde Insoo bakifrån.

Något som också var utmärkande var Insoos smidighet. Det framgår kanske inte av utskriften av intervjun riktigt, men Insoo är hela tiden mycket närvarande genom små utrop: "Oh! Wow!" Detta gav mig känslan av att Insoo var intresserad, ville veta och också ville dela med sig av sina reaktioner och idéer. Detta är Insoos sätt och som Iveson kallar konstruktiv feedback och Thomas kallar "cheerleading".

I det jag kallar Insoos smidighet ingår också hennes humor som gör samtalet/diskussionen lätt för mig som handledd. Hennes kommentar om ”nu förstår jag att du är förvirrad” och ”prata med problemet direkt – det är ju ändå med varje samtal” i kombination med hennes skratt lättar upp stämningen och hjälper mig se situationen som lite lättare och normalare. När Insoo säger ”sounds like...” eller ger indirekta förslag ger det mig också utrymme att tänka igenom, hålla med eller säga emot – det ger mig som handledd frihet att själv bestämma vad som är användbart för mig. Detta jag kallar smidighet är aspekter av det Insoo kallar ”least intrusive” det vill säga att inte vara mer inträngande, påträngande och förändrande än nödvändigt.

Gales metafor för intervjun ”rearranging” tycker jag mycket fint beskriver den smidighet, den lätthet, den respekt och den acceptans jag upplevde i handledningsintervjun. Egentligen kom inget nytt ur intervjun, men jag hade genom Insoos frågor och indirekta förslag arrangerat om mina idéer och formulerade dem tydligare för mig själv. På så sätt var det mina egna idéer, mina egna förslag och min egen kompetens som lyftes fram. Detta hjälpte mig i de kommande samtalen.

Jag vill låta Insoo avsluta denna del med följande: ”Most supervision discussions don't last more than 15-20 minutes. It is enough. He or she is smart enough to know what to do next.”

